

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.ketab.ir

تحریری، محمدباقر، ۱۳۳۲ -

نجوای عارفانه: شرح مناجات شعبانیه / محمدباقر تحریری. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و

نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۸.

۵۴۴ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۲۶۹۴) (حدیث و رجال: ۲۱۰. دعا و مناجات: ۳۸)

ISBN 978-964-09-2023-7

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۵۴۱] - ۵۴۴: همچنین به صورت زیرنویس.

۱. دعای شعبانیه - نقد و تفسیر. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب.

ب. عنوان. ج. عنوان: دعای شعبانیه. فارسی. شرح. د. شرح مناجات شعبانیه.

۲۹۷/۷۷۴

BP ۲۷۰/ش/۷۰۴۲۳ - ۳۱۳۹۸

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۶۰۵۹۳۶

۱۳۳۸

■ موضوع: دعا و مناجات: ۳۸ (حدیث و رجال: ۲۱۰)

■ گروه مخاطب: تخصصی (پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۶۹۴

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۱۹۷

بستان کتاب
مرکز چاپ و نشر

نجوای عارفانه

شرح مناجات شعبانیه

محمد باقر خریزی

www.ketab.ir
۱۳۹۸

بوستان کتاب

نجوای عارفانه

شرح مناجات شعبانیه

• نویسنده: محمدباقر تحریری

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

• لیتوگراف: چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۷۵۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

Printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاییه)، ص پ ۹۱۷/۳۷۱۸۵، تلفن: ۰۷۷۴ ۵۵-۷، ۳۷۷۴۴۲۶: تلفن پخش: ۳۷۷۴۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۰۰۰) جوان کوی با همکاران (۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطیة (۹۰)، تلف: ۶۶۹۶۹۸۸۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خوروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه استان رده، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه استان رده، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۱

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان)، فروشگاه کودک و توجوان: قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان امامت، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۱

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته اند:

• اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه دار • ویراستار: مهدی خلیلیان

• اصلاحات حروفنگاری: منا جمیل پور • صفحه آرایی: سکیته ملازاده و احمد مؤتمنی

• نمونه خوانی: جواد عروجی • کنترل فنی صفحه آرایی: سیدرضا موسوی منش

• مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی

اداره آماده سازی: حمیدرضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه

محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۹	.....	مقدمه
۲۲	.....	اهمیت مناجات سبعانه (دعا)
۲۵	.....	۱. معنای صلوات بر محمد و آل محمد
۲۵	.....	علت طلب رحمت بر پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۶	.....	تحلیل معنای صلوات
۳۰	.....	۲. شنیدن دعا از سوی خداوند
۳۰	.....	حقیقت تقاضای شنیدن خداوند
۳۳	.....	حقیقت دعا
۳۶	.....	۳. حقیقت ندای با حق تعالی
۳۶	.....	تفاوت ندا و دعا
۳۸	.....	ریشهٔ حالت ندا
۴۱	.....	۴. حقیقت مناجات بنده با خداوند
۴۱	.....	معنای روی کردن خداوند به بندگان
۴۰	.....	حقیقت مناجات
۴۳	.....	۵. معنای فرار عبد به سوی معبود

نجوای عارفانه

- فرار از غیرحق و شتاب به سوی او ۴۳
- راه‌های شتاب به سوی خداوند ۴۴
- هدف از امتحان‌های خداوند ۴۶
۶. حقیقت توقف در پیشگاه خداوند ۴۸
- توقف در پیشگاه حق و راه‌های گوناگون آن ۴۸
۱. فریدن از غیرحق ۴۹
۲. التماس به حق تعالی ۵۱
۳. امید به حق تعالی و تفضل او ۵۲
۷. علم خداوند به نهان و مبین ۵۶
- تأثیر اعتقاد و اقرار به آگاهی حق تعالی ۵۶
- آگاهی کامل خداوند به موجودات ۵۸
- اجرای مقدرات الهی بر بندگان ۶۰
- ماهیت تقدیرات الهی ۶۰
۸. تأثیر توجه به عمومیت قدرت الهی ۶۳
- عمومیت قدرت الهی ۶۳
- حقیقت شرور ۶۵
۹. معنای محرومیت و رهاکردن خداوند ۶۷
- طلب رزق و نصرت از حق تعالی ۶۷
۱. حقیقت محروم‌کردن و خذلان الهی ۷۰
۲. برطرف‌کردن محرومیت و خذلان ۷۰
۳. انواع رزق و نصرت الهی ۷۱
۱۰. تأثیر توجه به غضب الهی ۷۴
- حقیقت غضب الهی ۷۴

فهرست مطالب

- مراتب غضب الهی ۷۵
- پناهندگی به حق تعالی از غضب او ۷۸
۱۱. اظهار عدم استحقاق رحمت خداوند ۸۱
- تقاضای بخشش از پروردگار ۸۱
- نمونه‌های کرامت خداوند به بندگان ۸۲
۱۲. قرار گرفتن در پیشگاه خداوند با توکل بر او ۸۴
- توکل کامل بر حق تعالی ۸۴
- شرایط توکل بر خداوند ۸۶
۱۳. طلب عفو از خداوند ۸۸
- تقاضای عفو از درگاه الهی ۸۸
- اقرار به گناه نزد حق تعالی ۸۹
- حقیقت اقرار به گناه ۹۱
۱۴. نکوهش توجه به نفع نفس ۹۳
- اقرار به تجاوز به نفس ۹۳
- مراتب توجه برای نفس ۹۳
- مراتب غفلت انسان ۹۵
۱۵. اقرار به لطف بی‌پایان الهی ۹۷
- تقاضای تداوم نیکی از پروردگار ۹۷
- نیکی خداوند در آفرینش مخلوقات ۹۷
۱۶. عدم یأس از لطف مستمر خداوند ۱۰۱
- ناامید نشدن از رحمت پروردگار ۱۰۱
- آثار مأیوس شدن از رحمت الهی ۱۰۲
۱۷. معنای ولایت الهی ۱۰۵

نجوای عارفانه

- ۱۰۵..... تقاضای قرارگرفتن تحت ولایت الهی
- ۱۰۷..... حقیقت ولایت شیطان
- ۱۱۰..... ۱۸. اقرار به نادانی در پیشگاه خداوند
- ۱۱۰..... تقاضای تداوم تفضل از خداوند
- ۱۱۳..... اظهار جهل در برابر حق تعالی
- ۱۱۵..... ۱۹. اظهار نیاز به ستاریت حق تعالی
- ۱۱۵..... تقاضای پوشش گناهان از خداوند
- ۱۱۶..... شکر از ظهور ستاریت خداوند
- ۱۱۸..... ۲۰. تشکر از ستاریت خداوند
- ۱۱۸..... احسان حق در اشکار نکردن گناهان
- ۱۲۱..... ۲۱. آرزوی گسترده به خداوند
- ۱۲۱..... آرزوی بنده و بخشش پروردگار
- ۱۲۳..... برتری آمرزش خداوند از اعمال بندگان
- ۱۲۷..... ۲۲. تقاضای تعالی سرور آور از حق تعالی
- ۱۲۷..... لقای پروردگار و سرور بنده
- ۱۲۹..... شرایط لقای سرور آفرین خداوند
- ۱۳۲..... ۲۳. تقاضای پذیرش پوزش از خداوند
- ۱۳۲..... پوزش خواستن بنده از حضرت حق
- ۱۳۴..... حقیقت عذرخواهی از خداوند
- ۱۳۷..... ۲۴. طمع و امید و آرزویستن به خداوند
- ۱۳۷..... لزوم حاجت طلبی از پروردگار
- ۱۳۹..... طمع داشتن به فضل خداوند
- ۱۴۰..... آرزومندی به حضرت حق

فهرست مطالب

۲۵. تقاضای تداوم هدایت و عافیت الهی ۱۴۲
- طلب هدایت و عافیت از حق تعالی ۱۴۲
۲۶. لزوم گمان خوب به خداوند ۱۴۶
- گمان خوب به خداوند در برآورده کردن حاجت‌ها ۱۴۶
- بالاترین نیازهای مؤمن ۱۴۷
۲۷. حقیقت حمد بی‌پایان الهی ۱۵۱
- حمد و ستایش بی‌نهایت برای پروردگار ۱۵۱
۲۸. تقاضای عفو و اظهار محبت ۱۵۴
- توسل به حق تعالی هنگام توجه به عقوبت او ۱۵۴
- اظهار محبت به حق تعالی در شدايد ۱۵۶
۲۹. توجه به کوچکی عمل در برابر لطف الهی ۱۵۸
- طاعت‌های ناچیز و امید فراوان به پروردگار ۱۵۸
- آثار ناچیز دیدن طاعات ۱۵۹
- کیفیت امید مطلوب به خداوند ۱۶۰
۳۰. امید به نجات هنگام گرفتاری‌ها ۱۶۲
- گمان نیکو به بخشش پروردگار ۱۶۲
- نشانه‌های ظهور رحمت الهی ۱۶۴
۳۱. اظهار ندامت در نابودی عمر و جوانی در غفلت ۱۶۶
- اظهار ندامت در گذراندن عمر به غفلت ۱۶۶
- اسباب از بین رفتن غفلت ۱۶۸
- مستی و غرور دوری بنده از پروردگار ۱۷۰
- نتیجه استفاده نکردن از فرصت‌ها ۱۷۳
۳۲. بیدار نشدن به سبب فریفتگی به کرم الهی ۱۷۴

نجوای عارفانه

- ۱۷۴ ..... عدم بیداری، به خاطر مغرور شدن به لطف الهی
- ۱۷۵ ..... حقیقت دنیا و فعالیت‌های دنیایی
- ۱۷۹ ..... ۳۳. اظهار بندگی با توسل به کرم الهی
- ۱۷۹ ..... اظهار بندگی و توسل به کرم پروردگار
- ۱۸۲ ..... ۳۴. طلب عفو از کم‌حیایی از خداوند
- ۱۸۲ ..... طلب بخشش از کم‌حیایی از توجه حق
- ۱۸۴ ..... بخشش صفت کرم پروردگار
- ۱۸۶ ..... لوازم طلب عفو از خداوند
- ۱۸۹ ..... ۳۵. محبت به حق تعالی، سبب دوری از گناه
- ۱۸۹ ..... طلب محبت از حق برای دوری از معصیت
- ۱۹۰ ..... نشانه‌های محبت الهی به بندگانش
- ۱۹۲ ..... آثار محبت به خداوند
- ۱۹۴ ..... لزوم شکر الهی به سبب کرم او
- ۱۹۶ ..... شکرگزاری به جهت زدوده شدن غفلت از قلب
- ۱۹۶ ..... انواع غفلت انسان
- ۱۹۷ ..... اسباب زدودن غفلت
- ۲۰۱ ..... ۳۶. تقاضای توجه خداوند برای اطاعت او
- ۲۰۱ ..... تقاضای توجه ویژه از خداوند
- ۲۰۴ ..... کمک‌طلبیدن از خداوند برای اطاعت
- ۲۰۱ ..... توجه به قرب الهی
- ۲۰۹ ..... بخشش خداوند به امیدواران
- ۲۱۲ ..... ۳۷. ویژگی‌های قلب مشتاق خداوند
- ۲۱۲ ..... تقاضای قلب مشتاق به حق

فهرست مطالب

۲۱۳	علت اشتیاق انسان به خداوند	
۲۱۵	اسباب ظهور و شدت اشتیاق	
۲۱۸	نمونه‌ای از اشتیاق به خداوند	
۲۲۱	۳۸. اهمیت راست‌گویی	
۲۲۱	تقاضای زبان راستین از خداوند	
۲۲۲	آثار راست‌گویی	
۲۲۵	۳۹. تقاضای توبه خداوند برای اطاعت او	
۲۲۵	طلب دیدگاه حقیقت‌بین از خداوند	
۲۲۵	انواع ادراک انسان از عالم و خداوند	
۲۲۷	تأثیر ادراک در کمالات معنوی	
۲۲۹	علت وجود آیات متشابه در قرآن	
۲۳۰	ابعاد دیدگاه انسان به عالم	
۲۳۴	۴۰. جایگاه معرفت الهی	
۲۳۴	تقاضای شناخت حضرت حق	
۲۴۳	۴۱. پناهندگی به حق تعالی	
۲۴۳	خوارنشدن با پناهندگی به خداوند	
۲۴۴	مراتب و آثار پناهندگی به خداوند	
۲۵۰	۴۲. آثار اقبال خداوند به بنده	
۲۵۰	آزادگی از غیر حق تعالی با اقبال او	
۲۵۱	حقیقت اقبال خداوند به عبد	
۲۵۱	مراتب اقبال خداوند به عبد	
۲۵۴	۴۳. کیفیت تکیه‌کردن به خداوند	
۲۵۴	نورانیت سیر با حق تعالی	

نجوای عارفانه

- ۲۵۵ ..... کیفیت سیر با خداوند
- ۲۵۸ ..... آثار سیر با خداوند
- ۲۶۰ ..... اهمیت مراقبه و محاسبه در نورانیت انسان
- ۲۶۲ ..... ۱.۲. اعتصام به خداوند با گمان خوب به او
- ۲۶۲ ..... پناهندگی به خداوند با چنگ زدن به او
- ۲۶۶ ..... گمان نیک داشتن به رحمت الهی
- ۲۷۰ ..... ۴.۳. آثار تصف و ولایت الهی بودن
- ۲۷۰ ..... به معنای رسیدن به مقام ولایت الهی
- ۲۷۰ ..... حقیقت محبت به حق تعالی و مراتب آن
- ۲۷۴ ..... انواع محبت و آثار آن
- ۲۷۷ ..... سرپرستی خداوند از بند
- ۲۸۲ ..... ۴.۶. اشتیاق به مراتب بالای ذکر الهی
- ۲۸۲ ..... طلب اشتیاق به مراتب بالای ذکر الهی
- ۲۸۳ ..... فضایل ذکر الهی
- ۲۸۵ ..... حقیقت ذکر الهی
- ۲۸۶ ..... آثار اشتیاق به ذکر الهی
- ۲۸۸ ..... مراتب ذکر الهی
- ۲۹۲ ..... ۴.۷. دسترسی به اسمای الهی
- ۲۹۲ ..... طلب همت برای رسیدن به اسمای الهی
- ۲۹۴ ..... معنای اسم الهی
- ۲۹۵ ..... ذکر الهی و ظهور عوالم توحیدی
- ۲۹۸ ..... ظهور جایگاه قدس الهی
- ۳۰۰ ..... حالات بندگان پاک شده خداوند

فهرست مطالب

۴۸. اظهار عجز در رسیدن به مقامات بلند ۳۰۴
- علت سوگند به خداوند ۳۰۴
- ویژگی های اهل طاعت ۳۰۵
- سرّ لزوم استعانت به حق تعالی ۳۰۸
- والا ترین اهل طاعت ۳۱۱
۴۹. اقرار به عبودیت و تقاضای دوری از غفلت ۳۱۴
- لزوم اقرار به عبودیت حق تعالی ۳۱۴
- سرّ اظهار گناه از سوی ائمه علیهم السلام ۳۱۵
- لزوم اقرار به مملوکت برای خداوند ۳۱۶
- مفهوم انابه و ویژگی های انابه کنندگان ۳۱۷
- تقاضای محروم شدن از مقام ربوبی ۳۱۸
۵۰. حقیقت انقطاع از غیر خدا ۳۲۲
- تقاضای انقطاع کامل از غیر خداوند ۳۲۲
- معنای انقطاع از غیر خداوند ۳۲۳
۵۱. کنار رفتن پرده های نورانی ۳۲۶
- اسباب نورانی شدن دل ۳۲۶
- مفهوم نورانی شدن ۳۲۹
- حجاب های ظلمانی ۳۳۲
- حجاب های نورانی ۳۳۳
- انواع تعلقات و راه انقطاع از آنها ۳۳۵
- انواع هدایت های خداوند ۳۳۷
۵۲. اتصال به عظمت الهی ۳۴۰
- معنای عظمت خداوند و لازمه آن ۳۴۰

نجوای عارفانه

- ۳۴۱ ..... راه‌های درک و کشف عظمت خداوند
- ۳۴۶ ..... ۵۳. معنای مقام عزت خداوند و اتصال روح به آن
- ۳۴۶ ..... تعلق روح به مقام عزت الهی
- ۳۴۸ ..... تجلی مقام عزت الهی برای بنده
- ۳۴۹ ..... شرط درک حقیقت قرآن
- ۳۵۰ ..... لزوم داشتن درک صحیح از معارف الهی
- ۳۵۵ ..... مراتب تجلی مقام عزت الهی
- ۳۶۰ ..... ظهور حقیقت کمال انقطاع
- ۳۶۵ ..... آثار ظهور کمال انقطاع در عید
- ۳۷۰ ..... دلدادگی اولیا به اتصال به حقایق
- ۳۷۴ ..... نهایت درجه انقطاع و ای الهی
- ۳۸۳ ..... ۵۴. تقاضای ندا و توجه به خداوند
- ۳۸۳ ..... تقاضای ندا از جانب خداوند
- ۳۸۵ ..... مراتب توجه خداوند به بندگان
- ۳۸۹ ..... تقاضای توجه ویژه حق تعالی
- ۳۹۳ ..... ۵۵. نجوای خداوند با بنده
- ۳۹۳ ..... نجوای خداوند با عید
- ۳۹۶ ..... انواع مناجات و آثار آن
- ۳۹۷ ..... اثر اعمال صالح در ظهور حقایق
- ۴۰۲ ..... ۵۶. حُسن ظن به خداوند
- ۴۰۲ ..... لزوم حُسن ظن به پروردگار
- ۴۰۴ ..... امید به کرم زیبای الهی
- ۴۰۷ ..... ۵۷. تأثیر گناه در دوری از خداوند

فهرست مطالب

- ۴۰۷..... توکل نیکو در امور به حق تعالی
- ۴۰۸..... آثار گناهان
- ۴۰۹..... راه‌های نجات از گناهان
- ۴۱۳..... ۵۸. تأثیر گناه در انحطاط از کرامت الهی
- ۴۱۳..... توجه به گناهان و کرامت الهی
- ۴۱۶..... ۵۹. تأثیر غفلت در نرسیدن به لقای الهی
- ۴۱۶..... توجه به آثار غفلت
- ۴۱۷..... راه خارج شدن از غفلت
- ۴۲۰..... ۶۰. آثار توجه به عذاب و ثواب خداوند
- ۴۲۰..... توجه به عذاب و ثواب الهی
- ۴۲۳..... ۶۱. تضرع برای نزر و رحمت
- ۴۲۳..... لزوم درخواست از خداوند
- ۴۲۶..... طلب رحمت از خداوند برای محمد و آل و شیعیان
- ۴۲۷..... ۶۲. ذکر الهی و ابعاد و آثار آن
- ۴۲۷..... تقاضای دوام ذکر
- ۴۲۸..... فضایل دوام ذکر
- ۴۳۰..... مراتب ذکر الهی
- ۴۳۳..... مصادیق ذکر و آثار آن
- ۴۳۶..... فواید تکرار ذکر
- ۴۳۹..... ۶۳. دوری از نقض عهد الهی
- ۴۳۹..... معنای اخذ پیمان الهی
- ۴۴۲..... آثار شکستن پیمان الهی
- ۴۴۴..... ۶۴. دوری از غفلت از شکر الهی

نجوای عارفانه

- ۴۴۴ ..... نکوهش غفلت از شکر خداوند
- ۴۴۶ ..... ابعاد و انواع شکر
- ۴۴۸ ..... حقیقت شکر
- ۴۵۰ ..... راه‌های انجام شکر
- ۴۵۱ ..... آثار شکر
- ۴۵۳ ..... آثار ناسپاسی
- ۴۵۵ ..... ۶۵. معنای سبک‌شمردن امر الهی
- ۴۵۵ ..... سبک‌شمردن اوامر الهی
- ۴۵۷ ..... ۶۶. حقیقت ملحق شدن به نور الهی
- ۴۵۷ ..... ملحق شدن به نور درخشان خداوند
- ۴۵۸ ..... معنای عزت الهی
- ۴۶۲ ..... راه‌های درک مقام عزت الهی
- ۴۶۴ ..... راه‌های ابراز مقام عزت الهی
- ۴۶۴ ..... راه‌های ابراز خضوع
- ۴۶۸ ..... مراتب انگیزه‌های الهی
- ۴۷۲ ..... موانع و حجاب‌های ظلمانی
- ۴۷۹ ..... مقدمات سیر الی‌الله
- ۴۸۱ ..... کیفیت سیر بندگی و آثار آن
- ۴۸۳ ..... مراتب مراقبه
- ۴۹۰ ..... لوازم سیر الی‌الله
- ۴۹۴ ..... حقیقت ملحق شدن به نور درخشان الهی
- ۵۰۰ ..... ۶۷. معرفت حقیقی خداوند متعال
- ۵۰۰ ..... معرفت حقیقی با تجلی مقام عزت خداوند

فهرست مطالب

۵۰۱	مراتب معرفت حقیقی خداوند
۵۰۳	مراتب و درجات شهود
۵۱۲	حقیقت فنای موجودات
۵۱۳	کامل ترین مرتبه ظهور فنا
۵۱۸	ویژگی های بندگان حقیقی
۵۲۴	۶۸. خوف و مراقبت از خداوند
۵۲۴	حرف حق تعالی و مراقبت او
۵۲۷	مراتب خوف و مراقبت نسبت به خداوند
۵۳۲	توجه به اوصاف جلال و جمال الهی
۵۳۶	۶۹. حقیقت صلوات بر محمد و آل محمد <small>علیهم السلام</small>
۵۳۶	طلب رحمت و امنیت بر محمد و آل او <small>علیهم السلام</small>
۵۴۱	کتاب نامه

مقدمه

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على ملائكته المقربين و انبيائه المرسلين و عباده الصّالحين، سيم على سيدهم و مولاهم و اكملهم محمد و آله الطيبين الظاهرين المعصومين الذين اذهب الله عنهم الرجس و طهرهم تطهيراً و اللّعن الدائم على اعدائهم اجمعين.

خداوند متعال انسان را انصاف مخلوقات و مظاهر خویش در این عالم قرار داده و تاج والای خلافة الاهی را بر سرش نهاده و او را مظهر اسمای خود قرار داده، به گونه‌ای که نه تنها تمام موجودات را مقدمه وجود او قرار داده، بلکه ملائکه مقرب خویش را نیز در خدمتش نهاده، تا تحت تدبیر بندگان صالح و واصل به خویش (انبیا و اولیاء) به سوی او رهنمون گردند.

از این روی، خدای متعال افزون بر این که همه مناهرش را متمایل و متوجه به سوی خویش آفریده، به انسان توجه ویژه نموده و او را به درگاه خاص خود خوانده و به وی خطاب کرده است: «ادْعُونِي»^۱ (تنها مرا بخوان) زیرا او در عالم کثرات قرار دارد و زمینه غفلتی خاص از درگاه قرب موجودش، برایش فراهم است، از این رو، تنها چیزی که شخصیت حقیقی‌اش را ظهور می‌دهد، توجه خاضعانه و آگاهانه به آن حقیقت مطلق است که تمام امور

۱. غافر، آیه ۶۰.

نجوای عارفانه

حقیقت‌بودنشان به نشان‌دادن اوست که در این توجه تنها او را حقیقت مطلق بداند و هر حقیقتی را تنها به او دانسته و از او بخواهد و در این صورت است که به بارگاه خاص او راه یافته و قرب وجودی و کمالات وجودی‌اش را می‌یابد و تمام اسباب و کثرات در دیدگاهش، در برابر هستی مطلق حق تعالی از نمایش و خودنمایی فرو می‌ریزند:

«وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
لَنَسْتَجِيبُ لِي وَلِيُؤْمِنُوا بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ»^۱

حقیقت عبادت هم همان اظهار خضوع آگاهانه به درگاه بی‌نیاز مطلق است. از این جهت رسول خدا ﷺ فرموده است:

الدَّعَاءُ مَعُ الْعِبَادَةِ وَ لَا يَهْلِكُ مَعَ الدَّعَاءِ أَحَدٌ^۲

دعا مغز عبادت است و با دعا کسی نابود نمی‌شود.

یعنی نابودی انسان با نداشتن ارتباط خاضعانه و آگاهانه با حضرت حق است که در آیه‌ای می‌فرماید:

«قُلْ مَا يَعْْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ»^۳

از الطاف بی‌کران این ذات مقدس به بندگانش همین است که اولیایی را برایشان فرستاده که تمام حقایق برای آنان آشکار است و با زبان دعا و مناجات، آن‌ها را برای انسان‌ها اظهار می‌کنند تا هر کس به اندازه درک و فهم و حرکت عملی و روحی‌اش به سوی حق تعالی، آن‌ها را فهمیده و با وجود و

۱. بقره، آیه ۱۸۶: و هنگامی که بندگانم از من سؤال می‌کنند [بگو] من نزدیکم، خواسته خواننده را هنگامی که مرا بخواند استجابت می‌کنم، پس باید از من استجابت کرده و به من ایمان بیاورند، شاید رشد پیدا کنند.

۲. بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۰، روایت ۳۷.

۳. فرقان، آیه ۷۷: بگو: اگر دعای‌تان نباشد، پروردگارم هیچ اعتنایی به شما نمی‌کند.

محبوب ازلی‌اش راز و نیاز کند. از عنایات بسیار مهم حق تعالی به امت اسلامی، ظهور دعاها و مناجات‌های بسیاربلندی است که از زبان پاک و لسان الهی ائمه اطهار علیهم‌السلام صادر شده که در هیچ‌یک از مذاهب اسلامی و ادیان الهی چنین معارف بلندی سابقه ندارد. تمام دانشمندان و اهل معرفت باید در برابر این حقایق اظهارشده زانوی خضوع به زمین زده و در برابر ایشان خاضعانه و ملتسانه، تقاضای فهم آن‌ها را بنمایند تا ایشان عنایت کرده و پرده از حقایق این معارف برایشان کنار زنند.

این حقیر به برکت عنایات اولیای دین علیهم‌السلام و عنایت ویژه مریبان الهی که نصیب حقیر شد (اول ایشان پدر جسمانی و روحانی خود، عارف بالله و دل‌سوخته آیه‌الله حاج شیخ محمود بحریری - رضوان‌الله‌علیه - و سپس مرحوم استاد آیه‌الله حاج شیخ علی اقامت‌تورج - علامه طباطبائی - رضوان‌الله‌علیهمَا -) سال‌ها به بحث بعضی از دعاها و مناجات‌های ائمه علیهم‌السلام مشغول بوده و به اندازه فهم بسیار کوتاه خود، توضیحاتی در این باره داده است، از جمله مناجات بسیاربلند شعبانیه که مورد توجه تمام معصومین علیهم‌السلام بوده است. ثواب بحث و نشر آن را - اگر داشته باشد - به ارواح بزرگ آن مریبان الهی هدیه و نثار می‌کنم.

سرانجام تصمیم بر آن شد که سلسله بحث‌های تفسیر مناجات شعبانیه، این دریای بی‌کران معارف الهی، پس از بررسی‌های مکرر در دست‌رس طالبان معارف الهی قرار گیرد، تا اولاً: اگر اشکالاتی داشت حقیر را مطلع گرداند و ثانیاً: این حقیر نیز بهره‌ای از نشر معارف حقه اهل بیت علیهم‌السلام داشته باشم، شاید عنایات خاص آنان و دل‌سوختگان وادی محبت و معرفت الهی شامل حال شده و دست ما را نیز بگیرند و به حقایق این معارف برسانند. به‌هرحال، عمده معارف این مناجات، معارفی است که در سیر عملی و تحت اشراف و تربیت عالم ربانی - که هم عارف بالله و هم عالم بامرالله باشد -

می‌توان بدان رسید، یا کسی که خداوند به او عنایت ویژه کرده و با آمادگی خاص، پرده‌های ظلمانی و نورانی را از چهره قلبش کنار زده و جمال بی‌مثال خویش را برایش آشکار سازد.

نکته دیگر که باید در مقدمه تذکر داده شود، آن است که معارف دینی مناجات مرحله نهایی و درجه سوم است که این حقیر راه‌ها و معارف سیر عبودی را (با فهم قاصر و بضاعت اندک علمی و عملی) دسته‌بندی کرده و مرحله اول که عمومی است در شرح «رسالة حقوقیه امام سجاد (علیه السلام)» آمده و مرحله دوم که خاص تر است، در شرح حدیث «عنوان بصری» بیان شده است که دو کتاب یاد شده نیز منتشر شده است.

به هر حال، چون ممکن است فهم بعضی مطالب این شرح برای برخی خوانندگان سنگین و نیاز به مقدّماتی داشته باشد، شایسته است با پرسیدن از آگاهان این امور، مشکلات آن حل شود و اگر کسی آمادگی درک آن‌ها را ندارد، نباید اولاً آن‌ها را انکار کرده و یا بعید شمارد و ثانیاً: علم آن را به اهلس و اگذار و در صورت احساس نیاز، از آنها سؤال کند.

در پایان، شایان ذکر است: مطالبی که در باب فقّه‌های این دعا بیان گردیده است سعی شده تا حدودی حالت مناجاتی داشته باشد و هرچنین بیانات آن، تمام مطلب نیست. ان شاء الله خوانندگان عزیز قصور در مطالب را نادیده گرفته و نویسنده را در تمام حالات معنوی، از دعای خیر فراموش نفرمایند.

اهمیت مناجات شعبانیه (دعا)

هر یک از دعاها و مناجات‌ها با زبان خاص و به‌گونه‌ای معارف دینی را القا می‌کنند. بیشتر دعاها به معارف توحیدی اختصاص دارد؛ مانند دعای

۱. محمدباقر تحریری، انسان و گستره حقوق، بوستان کتاب، ۱۳۹۷.

عرفه امام حسین علیه السلام و دعا‌های صحیفه سجادیه؛ برخی از دعاها حالات عجز و کوچکی انسان را در برابر حق تعالی بیان می‌کند، مانند تعدادی دعا‌های صحیفه سجادیه؛ بعضی از دعاها بیانگر تقاضای اتّصاف به صفات حمیده و دوری از صفات رذیله، از خدای متعال است؛ مانند دعای مکارم الاخلاق و دعای هشتم صحیفه سجادیه.

اما مناجات شعبانیه در بین دعاها جاذبه‌ای خاص دارد و عبارت‌ها و ویژگی‌هایش در کمترین دعا و مناجاتی به چشم می‌خورد. مناجات شعبانیه، حالت‌های انسان را در شئون مختلف این عالم بیان می‌کند و قسمت‌های ابتدایی آن بیان کوچکی و شکستگی نفس او در برابر حق تعالی است که با جنبه مخدومیت او متناسب است، زیرا کمال انسان در اظهار نیستی و نداری خود در برابر حق تعالی با ابرار نمای مختلف است.

قسمت دوم این مناجات به حالات و مقامات کمالیه‌ای اشاره دارد که بنده می‌تواند در ارتباط با حق تعالی به دست آورد و این مرحله با ابراز عجز و لایه او منافاتی ندارد؛ چون انسان حالات گوناگونی دارد.

اساساً یکی از جهات کمال انسان، با داشتن کمالات علمی و عملی و صفات برجسته اخلاقی و روحی، اظهار عجز و کوچکی در برابر حق تعالی است؛ چنان‌که اولیای الهی نیز در چنین مناجات‌ها و دعا‌هایی، نهایت عجز و نقص و کوچکی خود را اظهار می‌کنند.

این مناجات محتوای بسیار بلندی دارد و آن، رسیدن به نهایت درجه کمال انسانی است که تمام ائمه علیهم السلام آن را می‌خواندند. بنابراین، خواندن آن، نه فقط در ماه شعبان بلکه هر زمانی مطلوب است.

محمدباقر تحریری

قم ۱۳۸۷